

TEK YASASINDA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLERİN GETİRECEKLERİ

Gültekin TÜRKOĞLU
TEK EAOAML Müdürü
EMCTY.Müh.

Elektrik enerjisi ile ilgili tüm hizmetlerin bir kuruluş çatısı altında toplanması görüşü ilk kez 1953 yılında toplanan 1 nci İstisari Enerji Kongresinde ortaya atılmış ve üzerinde uzun süre tartışıldıktan sonra 1970 yılında gerçekleşmesi mümkün olmuştur.

15/7/1970 tarihinde, 1312 sayılı yasada yazılı istisnalar dışında, tekeli altında olmak üzere yurdun ihtiyacı bulunan elektriğin üretim, iletim, dağıtım ve ticaretini yapmak amacı ile tüzel kişiliğe sahip, faaliyetlerinde özerk, Türkiye Elektrik Kurumu (TEK) kurulmuştur.

Böyle bir kuruluşun amaç daha önce çeşitli kuruluşlar elinde bulunan elektrik hizmetlerinin tek elde toplanarak gerek yatırım gerek işletme alanlarında hizmet bütünlüğü ve etkin bir koordinasyonun sağlanmasıdır.

Nitekim 1312 sayılı yasa ile öngörülen hizmetlerde devlet tekelinin kabul edildiği 1970 yılı ile bu tekelin kaldırıldığı 1982 yılına kadar geçen 12 yıl içerisinde TEK faaliyetleri ile istenilen amaca büyük ölçüde ulaşmıştır. Bu oniki yıl içerisinde elektrik enerjisi üretimi 8,6 milyar kvh'dan 26,5 milyar kwh'a yükselmiştir.

Gene bu dönemde;

- 380 KV. ENH işletmeye açılmıştır.
- Keban hidroelektrik santrali, Seyitömer, Tunçbilek B, Afşin-Elbistan, Soma, Yatağan gibi büyük güçlü kömür santral lan işletmeye alınmıştır.

Yukarıdaki sonuçlar, TEK'in kuruluşunun son derece isabetli olduğunu göstermektedir. Buna rağmen, TEK yasasında, daha doğrusu TEK'in kuruluş felsefesinde geriye doğru değişiklik yapılarak tekel parçalanmıştır.

TEK'in işletmekte olduğu kârlı hidroelektrik santrallerinin (Keban ve Oymapınar HES) gibi yıllık gelirleri Kamu Ortaklığı Fonu'na (elektrik sektörü dışına) aktarılmıştır. Özel ve Tüzel kişilere üretim tesisi kurma, üretim ile-

tim ve dağıtım tesislerini işletme müsaadesi verilmiştir. Böylece kârlı üretim tesisleri ile iletim ve dağıtım şebekelerinin kolaylıkla TEK'den ayrılmasına imkan sağlanmıştır. Bu uygulama ile TEK'in elinde bundan böyle pahalı santraller ile pahalı iletim ve dağıtım şebeke işletmeleri kalacak, kârlı işletmeler ise TEK'in dışına kaçacaktır. Dolayısı ile elektrik sektöründen sağlanan kâr elektrik sektörü dışına transfer edilecektir.

Bugün, Kamu Ortaklığı Fonuna aktarılan Keban ve Oymapınar Hidroelektrik Santrallerinin gelirleri nedeniyle TEK ciddi bir finansman sıkıntısı ile karşı karşıyadır. Kârlı üretim, iletim ve dağıtım tesislerinin TEK'in dışına çıkması oranında bugün hissedilen finansman sıkıntısı ileride daha büyük boyutlara ulaşacak ve yatırım faaliyetleri aksayacaktır.

Ayrıca, şu hususu da gözönünde bulundurmak gerekmektedir. Elektrik depo edilemeyen bir özelliğe sahip olduğundan, istenildiği anda ve istenildiği kadar üretim yapma zorunluluğu bulunmaktadır. Bunun için de elektrik sektöründe planlamanın önemi büyüktür. Elektrik sektöründe çeşitli kuruluşların görev alması ile ortaya çıkacak koordinasyon zorluğu sonucu üretim ve yatırım faaliyetlerinde planlama yapma imkanı ortadan kalkacaktır. Elektrik sektöründe planlamanın olmayışı, elektrik ihtiyacının karşılanmasının önceden belirlenecek tesisler yerine tesadüflere bırakılması sonucunu doğuracaktır. Böyle bir durumda ileriki yıllarda elektrik talebinin karşılanmasında büyük sıkıntılarla karşılaşmak kaçınılmaz olacaktır.

Bugün ülkemizde elektrik kesintisi ve kısıntısının olmasının doğurduğu rahavet ile ileride ortaya çıkabilecek sıkıntılara ihtimal vermeyenler unutmamalıdır ki, bugün elektrik üretimindeki bu rahatlık TEK'in 1312 sayılı yasanın amacına uygun olarak önceki yıllarda yaptığı çalışmaların sonucudur.